

DE PARTISAENSBERG TE KASTERLEE

Meer dan een eeuw geleden kenden ouderlingen in Kasterlee nog het verhaal van een man — men noemde hem de Partisaen — die zich de wanhoop nabij na een mislukt huwelijk van het leven had benomen. Naar oud gebruik weigerde men aan de zelfmoordenaar een laatste rustplaats op het kerkhof, legde men zijn lijk op een slede en voerde het langs alle bewoonde delen van het dorp. Bij de grens met Lichtaart hing men het lijk tot aas van de roofvogels in de mik, die daar op een zandheuvel stond. Korte tijd nadien kochten enkele mensen uit het dorp uit liefdadigheid het lijk af en verkregen ze de toelating het naast de mik in de heuvel te begraven. Sinds die tijd werd die heuvel de *Partisaensberg* genoemd. Deze trieste feiten speelden zich af in de eerste jaren van de 18de eeuw.

Toen men in juni 1830, voor rekening van de gemeente Kasterlee een deel van de *Rulheide* langs de grens met Lichtaart omzette en met mast wou bezaaien, stootten de arbeiders op de stoffelijke resten van de Partisaen. Op last van burgemeester F. Vissers verzamelde men alle beenderen en begroef men ze opnieuw in het centrum van de heuvel⁽¹¹⁾. Hier is het dan dat het verhaal interessant wordt. Bij het delven van de nieuwe grafkuil in het centrum van de heuvel haalden de arbeiders een urn op „die men zoo ten aanzien van het maaksel als door de wijze der plaatsing oordeelt eene Romeinsche lijkbus te zijn”. Deze pot was gevuld met verbrande beenderen en asse, en was omringd door wat houtskool. Dit alles vonden ze op een diepte van ongeveer 50 cm. Hoewel burgemeester Vissers ons een nauwkeurig verslag naliet over deze vondsten kan men zich slechts met moeite een beeld vormen van de bewuste urn, hoe precies sommige aanduidingen in zijn beschrijving ook mogen zijn. De urn zelf is immers spoorloos. Uit de beschrijving kunnen we wel afleiden dat het een niet zo kleine, eerder brede urn kan geweest zijn, met hoog opgetrokken schouderpartij. Hals en rand waren verbrokken, hoewel het wel een cylinderhals kan geweest zijn. Belangrijk is volgende bemerking: „de pot schijnt van goede kly gemaakt, is effen, wel gebakken en als met een donker vernis of verlootzel bekleed...”. P. Cuypers, die van deze pot in 1844 nog scherven zag, vermeldt lijnversiering. Alles op een rijtje gezet lijkt het ons om een urn te gaan die goed schijnt te passen in een urnenveldenkontekst en zeker niet in de vroege of midden Bronstijd. Tot eerbewijs aan de ongelukkige Partisaen liet burgemeester Vissers rond de heuvel een gracht graven. Bij dit werk vonden de arbeiders opnieuw enkele scherven, maar zonder krematieresten deze keer.

Voor het ogenblik ligt de heuvel binnen de omheining van een gebied dat na WO-II door de Engelse overheid tot militaire basis uitgebouwd werd en sinds enkele jaren eigendom is van het Ministerie van Nederlandse Kultuur.

¹¹ Kopie van F. Vissers' verslag door L. STROOBANT, *Bull. Acad. r. Arch. Belg.* 1920, I, 96-100.

Door de uitbouw van dit domein tot het Jeugdcentrum „Hoge Rielen” bestond gevaar voor verdere beschadiging en besloten we tot het definitieve en volledige onderzoek ⁽¹²⁾ (fig. 10,1).

De nog 19 m grote en nog 1,10 m hoge heuvel was opgeworpen op de mooie oorspronkelijke en sekundair weinig aangerijkte podzol van het oude oppervlak (fig. 11,A). Bij de bouw had men voor ongeveer drie vierden van de heuvelmassa zeer zware en dikke heideplaggen aangesleept en zeer slordig

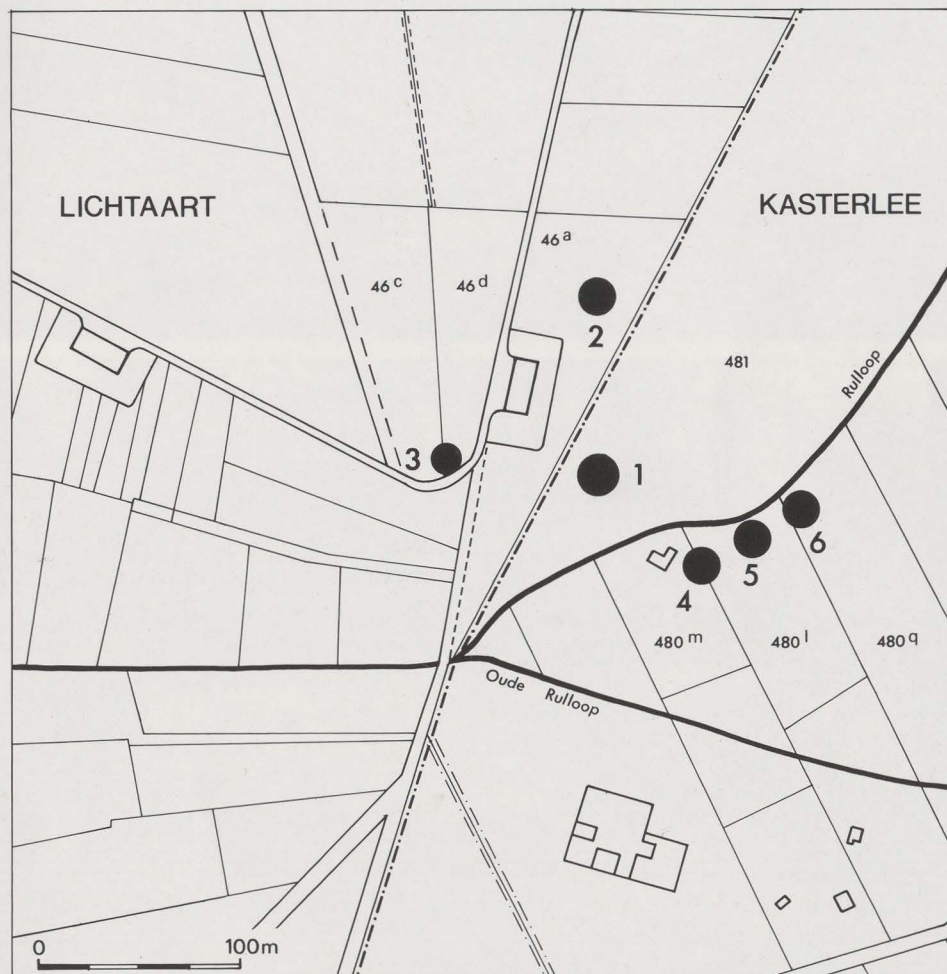

Fig. 10. Situatieplan.

¹² Voor hun medewerking weze dank gezegd aan de heren K. Peeters (Bestuur voor Jeugdvorming), D. De Valckenaere (Jeugdcentrum „Hoge Rielen”), J. Boone en H. De Kok (Taxandria) en aan het Gemeentebestuur van Kasterlee.

Fig. 11. Zicht op een der westprofielen (A) en op het zuidoostkwadrant (B).

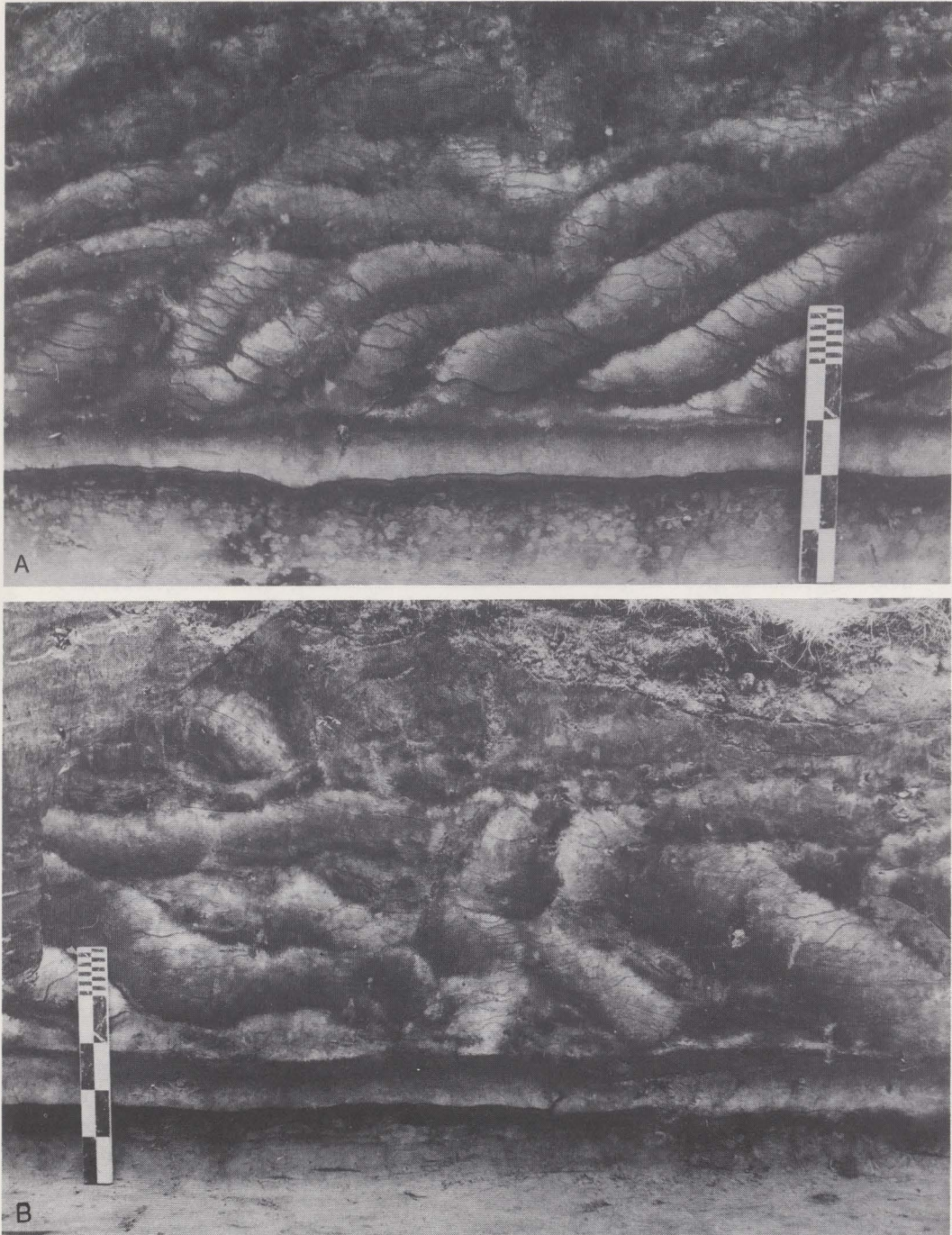

Fig. 12. Details van de plagenstructuren.

op elkaar getast (fig. 12,B). Een dikte van 35 cm en een lengte van 1,10 m was hier helemaal geen uitzondering. Slechts langs de westzijde waren voor het resterende kwart kleinere en dunnere plaggen gebruikt, waarvan de ordelijke opeenstapeling schril afsteekt tegenover de rest van de heuvel (fig. 12,A). Uit dit onderscheid in de bouwstenen van de tumulus mag men in dit geval zeker niet besluiten dat de graftombe ooit „verbouwd” of opgehoogd werd. Het heuvellichaam als dusdanig heeft slechts één enkele bouwfase gekend. Veeleer moet men in dit onderscheid de uiteenlopende werkwijze of werkkraft zien van de mensen die bij de bouw van het grafmonument hielpen. Het centrale deel van de heuvel was meerdere keren totaal doorwoeld. Op enkele minuskule gecalcineerde beenderrestjes en een onherkenbaar bij de verassing gevormd stukje brons na vonden we van enig graf niets terug, noch in het centrum noch periferisch. Behalve van de kringgreppel uit 1830, die de voet van de plaggenheuvel juist afgesneden had, merkten we nog de resten van een tweede ringsloot op, aangelegd in de flank van de tumulus. Andere perifere structuren waren er niet. Hoewel de laatste greppel ouder is dan eerstgenoemde, missen we voor de datering van de ringsloot in het heuvellichaam, en voor de ganse heuvel trouwens, voorlopig elk houvast en hopen we dat het palynologisch onderzoek hierin enig licht zal brengen. Het is immers niet uitgesloten dat de in 1830 gevonden urn samen met de kleinere ringsloot beide deel uitgemaakt hebben van een sekundaire bijzetting. Uit burgemeesters Vissers' beschrijving leidden we immers af dat de urn ten vroegste vanaf de urnenveldenperiode kan gedateerd worden, d.i. late Bronstijd. De veronderstelling dat urnenveldenlieden de heuvel voor begraving herbruikt zouden hebben is niet zomaar uit de lucht gegrepen. In het Museum Taxandria te Turnhout staan immers twee urnen, die in 1943/4 op nog geen 75 m afstand van de Partisaensberg gevonden werden, namelijk door de heer G. De Buscher en de heer Buyens, die daar toen nog akkerden (fig. 10,2-3). Eén van beide urnen dateert zonder twijfel uit de vroege IJzertijd. En van één van beide is geweten dat ze bedekt was door een heuveltje. Bovendien had P. Cuypers al in 1844 aan de overzijde van de Rulloop 3 kleine heuveltjes onderzocht, waaronder hij eenvoudige brandgraven vond (fig. 10,4-6)¹³. Hoewel wij in de onmiddellijke buurt van de Partisaensberg twee kleine proefsleuven openden bleven deze zonder resultaat, vooral omdat de huidige begroeiing van het terrein geen uitgebreid en systematisch onderzoek toeliet. Voor het ogenblik is het moeilijk om na te gaan in hoever de Partisaensberg tijdens de Bronstijd geïsoleerd gelegen heeft of niet. In ieder geval heeft zich in de late Bronstijd of de vroege IJzertijd rond de tumulus een urnenveldennekropool ontwikkeld.

L. VAN IMPE

¹³ P. CUYPERS, Note sur une fouille durant le mois d'août, à Casterlé, province d'Anvers, *Ann. Acad. r. d'Arch. Belg.* 2, 1844, 169-172.